

ถอดบทเรียนองค์ความรู้แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม
ในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

Lessons Learned from the Guidelines for the Establishment of Thai Silk Weaving
Training Group in the Chiang Mai Women Correctional Institution

(Received: January 24, 2021; Revised: March 5, 2021; Accepted: May 11, 2021)

จันทรจิตร เจริญศิริ¹ นรพรรณ โพธิ์พฤษ²

Junjit Thiensiri¹ Naraphan Potipruek²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนงานวิจัยให้ได้องค์ความรู้ เรื่อง แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และประโยชน์ที่เกิดกับผู้ต้องขังจากการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัณฑสถานหญิง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวิธีการเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมาย หรือการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ผู้ต้องขังหญิงทั้งจากทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่และเรือนจำจังหวัดลำพูน และเจ้าหน้าที่ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ศึกษาเอกสารงานวิจัย การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษได้องค์ความรู้ เรื่อง แนวทางการจัดตั้งการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ สำหรับเป็นต้นแบบให้กับเรือนจำหรือทัณฑสถานอื่นที่มีความสนใจการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมให้ผู้ต้องขังได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งสามารถถอดบทเรียน “แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม ในเรือนจำและทัณฑสถานหญิง” ได้ว่า ควรมีการจัดเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ และวัสดุในการทอผ้าไหม การจัดเตรียมสื่อการเรียน การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดหาผู้สอน/วิทยากร/

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฟาอีสเทิร์น

Faculty of Business Administration, The Far Eastern University

e-mail: junjit@feu.edu

² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาอีสเทิร์น

Faculty of Liberal Arts, The Far Eastern University

ปราชญ์ชาวบ้านสอนการทอผ้าไหม การเตรียมความพร้อมผู้เรียน การกำหนดรูปแบบวิธีการสอนทอผ้าไหม การจัดเตรียมสถานที่เรียน และการประสานหน่วยงานภาคีเครือข่าย ทั้งนี้พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม ประกอบด้วย พัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ขายได้จริง ความชัดเจนในนโยบาย และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม มีพี่เลี้ยงที่คอยช่วยแก้ปัญหาการทอผ้าไหม จัดสรรเวลาให้มีความยืดหยุ่นในการเรียนทอผ้าไหม สรรหาผู้ต้องขังที่มีความพร้อม พัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เหมาะสม นอกจากนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำและทัณฑสถาน ไว้ว่า เจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้ปกครองโรงงานที่ดูแลใกล้ชิดผู้ต้องขังกลุ่มนี้ ต้องมีจิตวิทยาในการปกครองคน และต้องค้นคว้าหาความรู้ที่เป็นประโยชน์มาให้ผู้ต้องขังเพื่อพัฒนาการทอผ้าไหมให้ดียิ่งขึ้น ควรมีการสร้างแรงจูงใจในการทอผ้า ควรคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีความสนใจในการทอผ้าไหม ควรจะได้ผู้ต้องขังที่เป็นครูสอนทอผ้าไหมประจำแต่ละชั้นตอนอย่างน้อย 1 – 2 คน ควรต้องพัฒนาผู้ต้องขังขึ้นมาเป็นครูสอนทอผ้าไหมอย่างต่อเนื่อง สุดท้ายนี้ ประโยชน์ที่เกิดต่อกลุ่ม/ชุมชน/ท้องถิ่น/สังคม คือ ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความภาคภูมิใจในตนเองว่า เขาสามารถทำได้ ภาคภูมิใจในผลงานที่เขามีส่วนสร้างสรรค์ การทอผ้าไหมทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังในโรงงานทอผ้า ทำให้สนิทกันมากขึ้น ผู้ต้องขังได้เงินปันผลสำหรับซื้อของที่จำเป็นใช้ภายในเรือนจำ หรือทัณฑสถาน ผู้ต้องขังได้อาชีพติดตัวหลังพ้นโทษ การทอผ้าไหมเป็นกลุ่มฝึกวิชาชีพที่ได้รับความสนใจ และชื่นชมจากบุคคลภายนอกเข้ามาเยี่ยมเยือนโรงงานทอผ้าอยู่บ่อย ๆ มาชื่นชมผลงาน อุดหนุนซื้อผ้าไหมที่ผู้ต้องขังทอ เปรียบเสมือนกำลังใจที่ส่งให้ผู้ต้องขัง

คำสำคัญ: กลุ่มฝึกวิชาชีพการทอผ้าไหม ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

Abstract

The objective of this study is to learn research lessons and gain knowledge about the establishment of Thai silk weaving training group in the Chiang Mai Women Correctional Institution, factors affecting the success, additional recommendations, and benefits for inmates from the establishment of Thai silk weaving training group in the female correctional institution using participatory action research method. The method for selecting a sample group is a Purposive Sampling or specific selection. The samples included the director of the Chiang Mai Women Correctional Institution, Correctional officers, Female inmates from both the Chiang Mai Women Correctional Institution and Lamphun Provincial Prison, and staff of the Queen Sirikit Sericulture Center, Chiang Mai. The methods for collecting information were research papers study, interviews, and group

discussions. The tools were the forms for the interview and group discussion. The data analysis method was content analysis.

The result of the study was gaining knowledge on the establishment of Thai silk weaving training in the Chiang Mai Women Correctional Institution as a prototype for other prisons or institutions that were interested in silk weaving training for inmates could be further utilized. The lessons learned from "The Guidelines for Establishing Thai Silk Weaving Training Group in Prisons and Female Correctional Institutions" were that there should be the arrangement of tools, equipment and materials for silk weaving, preparation of learning materials, curriculum development, provision of teachers/lecturers/local experts to teach silk weaving, preparation of learners, determination of the methods of teaching silk weaving, preparation of learning space, and coordination of network parties. It was found that the success factors of the establishment of the silk weaving training group consisted of developing into a real selling product, clarity of policy and regulations for the operations of the silk weaving training group, having a trainer who can solve the problems of silk weaving, allocation of times to be flexible in learning silk weaving, recruiting the proper prisoners, and developing a suitable working environment. In addition, the additional recommendations for establishing Thai silk weaving training group in prisons and correctional institutions were given as followed: the correctional officers or the factory supervisors who were closely taking care of those prisoners must psychologically have managed people and searched for useful knowledge for prisoners to develop their silk weaving skills. There should be an incentive for silk weaving. They should select the prisoners who were interested in silk weaving. There should have at least 1-2 inmates who could work as the teachers for teaching silk weaving in each step, and the inmates should be continuously developed to become silk weaving teachers. Finally, the benefits to the group/community/local/society were that this gave the inmates pride in themselves that they could do that and be proud of the work they had partially created. Silk weaving created interactions among the inmates in the textile plant. It made the inmates closer to each other. The inmates received dividends for the purchase of necessary items in the prison or correctional institution. The inmates had their own profession after being punished. Thai silk weaving training group had been being interested and admired from outsiders who frequently visited the weaving factory. Visitors came to appreciate their

work and purchased silk products woven by the inmates themselves. It was like an encouragement to the inmates.

Keywords: Thai Silk Weaving Training Group, The Chiang Mai Women Correctional Institution

บทนำ

ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ เป็น 1 ในสถานที่ควบคุมและกักขังผู้ต้องขัง มีพันธกิจ คือ ควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีอาชีวะ บำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหนึ่งในภารกิจคือ แก้ไขพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมได้เมื่อพ้นโทษแล้วทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยให้การอบรมศึกษาวิชาสามัญ วิชาชีพ ตลอดจนการพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขัง ทั้งนี้เพื่อให้มีอาชีพ ติดตัวและสามารถกลับตนเป็นคนดีของสังคม ดังนั้นการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมจึงเป็นหนึ่งใน การฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีทักษะและประสบการณ์ มีทางเลือกในการประกอบอาชีพสุจริต ภายหลังจากพ้นโทษ

ผู้วิจัยได้ลงสำรวจสภาพปัญหาของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหมในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ พบว่าผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ขาดความรู้ในการทอผ้าที่จบกระบวนการ ไม่สามารถทอผ้าได้เอง บางขั้นตอน ทำให้ต้องพึ่งพาวิทยากรภายนอก ไม่มีหลักสูตรทอผ้าไหม เจ้าพนักงานของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ไม่มีความรู้เรื่องการทอผ้าและการตลาดของผ้าไหม ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง ทำให้ ผ้าไหมที่ทอเสร็จแล้วขายไม่ได้ ผู้ต้องขังไม่ได้รับเงินปันผล (เงินค่าตอบแทนที่ผู้ต้องขังจะได้รับเมื่อผ้าไหมที่ทอจำหน่ายได้ เป็นเงินที่ผู้ต้องขังสามารถนำไปซื้อของใช้ที่จำเป็นภายในทัณฑสถานหญิงฯ ได้) จากสภาพปัญหา ที่กล่าวมาทำให้เกิดงานวิจัยระยะที่ 1 เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของ ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไป สภาพปัญหาของกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม รูปแบบการเรียนการสอนที่ผ่านมา และพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพทอผ้าไหม ดำเนินการระหว่างตุลาคม 2558 ถึงกันยายน 2559 ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จนสุดท้ายได้หลักสูตรวิชาชีพทอผ้าไหมของทัณฑสถานหญิง เป็นหลักสูตรวิชาชีพทอผ้าไหมยกดอก (ลายนารีสานฝัน) ทำให้มีผู้ต้องขังที่สามารถทอผ้าได้เองทุกขั้นตอน ทอผ้าไหมได้มาตรฐาน และสามารถจำหน่ายได้ ผู้ต้องขังมีเงินปันผลจากการจำหน่าย (จันทร์จิตร เจริญศิริ, ศิริอมร กาวีระ และ นรพรธน์ โพธิ์ฤกษ์, 2560 : 211-225) จากการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยประชุมหารือร่วมกับภาคีเครือข่ายหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น กรมหม่อนไหม ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เชียงใหม่ สมาคมสตรีนักธุรกิจจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันผ้าทอมือหริภุญไชย องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน และ

บริษัท กลุ่มเซ็นทรัล จำกัด) ได้เล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินการให้เกิดความต่อเนื่องของการแก้ปัญหา ซึ่งงานวิจัยระยะที่ 1 ได้วางรากฐานของความรู้ด้านการทอผ้าไหมสู่การสร้างรายได้ให้กับผู้ต้องขัง ดังนั้นเพื่อความยั่งยืนของกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่จึงควรเสริมสร้างความแข็งแกร่งของฐานการผลิตโดยการสร้างความชำนาญในการทอผ้าไหมให้ผู้ต้องขังพร้อมเป็นครูเพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างทักษะให้กับผู้ต้องขังใหม่ต่อไป จึงเป็นที่มาของงานวิจัยระยะที่ 2 เรื่อง “แนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนการทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม ทัศนสถานหญิงเชียงใหม่” ดำเนินการระหว่างกรกฎาคม 2560 ถึงเมษายน 2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนการทอผ้าไหม ประเมินศักยภาพของการพัฒนาครู ค้นหามาตรฐานการสร้างครุต้นแบบ และสร้างครุต้นแบบสอนการทอผ้าไหมของทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม จนสุดท้ายได้ผู้ต้องขังที่เป็นครุต้นแบบสอนการทอผ้าไหมของทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ จำนวน 14 คน มีแนวทางการพัฒนาครุต้นแบบ (จันทร์จิตร เอียรศิริ, นรพรรณ โพธิ์พฤกษ์ และ ศิริอมร กาวีระ, 2563: 254–269)

จากประสบการณ์ลงพื้นที่ทำวิจัยที่ผ่านมาทั้งสองระยะ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลและมีข้อสังเกตพบว่าพื้นที่วิจัยและกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในประเด็นการฝึกวิชาชีพในทัศนสถานหญิงฯ กับกลุ่มผู้ต้องขังหญิงมีลักษณะต่างจากการฝึกวิชาชีพให้คนในชุมชนหรือในหมู่บ้าน เพราะทัศนสถานหญิงฯ และเรือนจำเป็นสถานที่ปิด มีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ ความไม่สะดวกของการเข้า-ออกของบุคคลภายนอกอย่างวิทยากรสอน และเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะนำมาใช้สอนและฝึกวิชาชีพ อีกทั้งผู้รับการฝึกวิชาชีพ คือผู้ต้องขังถือเป็นกลุ่ม ที่เปราะบาง มีสภาพจิตใจและสภาพร่างกายไม่เหมือนคนทั่วไป ผู้ต้องขังบางคนมีความกังวลเรื่องของคดีความที่ยังไม่ตัดสิน กังวลเรื่องของครอบครัวที่อยู่ภายนอก นอกจากนี้บางคนมีปัญหาเรื่องสุขภาพ อาทิ ปัญหาสายตา ผู้ต้องขังไม่มีแว่นตาสายตาที่พร้อมสำหรับฝึกวิชาชีพ รวมทั้งแรงจูงใจในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังก็ไม่เหมือนคนทั่วไป อาทิ ใบเกียรติดับตรการฝึกวิชาชีพเพื่อให้ปรับชั้นหรือลดโทษจำคุก เงินปันผลเพื่อใช้ซื้อของใช้ที่จำเป็น ความต้องการทางเลือกในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ เป็นต้น

จากประเด็นการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะของการฝึกวิชาชีพในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญขององค์ความรู้จากงานวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ถอดบทเรียนองค์ความรู้แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ เพื่อใช้สำหรับเป็นต้นแบบให้กับเรือนจำหรือทัศนสถานอื่นที่มีความสนใจการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมให้กับผู้ต้องขังได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนแนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่
2. เพื่อถอดบทเรียนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่
3. เพื่อถอดบทเรียนข้อแนะนำเพิ่มเติมสำหรับการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่
4. เพื่อถอดบทเรียนประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขังจากการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่

ประโยชน์ของการวิจัย

ได้องค์ความรู้ เรื่อง แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ เพื่อใช้สำหรับเป็นต้นแบบให้กับเรือนจำหรือทัศนสถานอื่นที่มีความสนใจการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมให้กับผู้ต้องขังได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้มีขอบเขตด้านเนื้อหาเฉพาะการถอดบทเรียนองค์ความรู้ เรื่อง แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม อันประกอบด้วยแนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ข้อแนะนำเพิ่มเติมสำหรับการจัดตั้งกลุ่ม และประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขัง

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษานี้มีขอบเขตของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะผู้เกี่ยวกับการถอดบทเรียนองค์ความรู้ เรื่อง แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม ประกอบด้วยผู้อำนวยการฯ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ และผู้ต้องขังหญิง ของทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ และเรือนจำจังหวัดลำพูน

ขอบเขตระยะเวลา

การศึกษานี้มีขอบเขตระยะเวลาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการถอดบทเรียนให้ได้องค์ความรู้แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ร่วมกันกำหนดปัญหาและความต้องการในองค์ความรู้ เป็นการมีส่วนร่วมของนักวิชาการในฐานะผู้อำนวยการวิจัย เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ และผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดลำพูน ในฐานะกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการใช้องค์ความรู้ที่ถอดบทเรียน เรื่อง แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ เนื่องจากเรือนจำจังหวัดลำพูนยังไม่เคยมีกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมมาก่อน และกำลังจะเริ่มจัดตั้งกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหมขึ้นใหม่ในเรือนจำ ดังนั้นจึงใช้การสนทนากลุ่มร่วมกับเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ของเรือนจำจังหวัดลำพูน และสนทนากลุ่มผู้ต้องขังหญิงของเรือนจำจังหวัดลำพูน เพื่อให้ได้ปัญหาและความต้องการในองค์ความรู้

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมกันออกแบบและดำเนินการถอดบทเรียน โดยการมีส่วนร่วมของนักวิชาการ ผู้อำนวยการฯ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์และผู้ต้องขังของทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ และเจ้าหน้าที่ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการถอดบทเรียน จาก 2 แหล่งข้อมูล อันได้แก่

1. ข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลจากงานวิจัยระยะที่ 1 เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของทัศนสถานหญิงเชียงใหม่” (จันทร์จิตร เจริญศิริ, นรพรรณ โพธิ์พฤกษ์, ศิริอมร กาวีระ และ คนอื่น ๆ, 2559 : 101-121) และข้อมูลจากงานวิจัยระยะที่ 2 เรื่อง “แนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนการทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม ทัศนสถานหญิงเชียงใหม่” (จันทร์จิตร เจริญศิริ, นรพรรณ โพธิ์พฤกษ์, ศิริอมร กาวีระ และ คนอื่น ๆ, 2562 : 95-101) ซึ่งทุกครั้งหลังทำกิจกรรมในแต่ละวันเสร็จสิ้น ผู้วิจัยจดบันทึกกิจกรรม และสรุปบทเรียน สิ่งที่เรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปวิธีดำเนินการวิจัยของงานวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2

งานวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย	งานวิจัยระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพทอ ผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของทัศน สถานหญิงเชียงใหม่	งานวิจัยระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังให้ เป็นครูสอนการทอผ้าไหมแบบมี ส่วนร่วมของกลุ่มวิชาชีพทอผ้า ไหมทัศนสถานหญิงเชียงใหม่
ประชากรและกลุ่ม ตัวอย่าง	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมี 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้ต้องขังทั้งที่มีและไม่มี ประสบการณ์ทอผ้าไหม จำนวน 35 คน กลุ่มที่ 2 ผู้อำนวยการฯ และเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ของทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มฝึกวิชาชีพ ทอผ้าไหม จำนวน 5 คน และกลุ่ม ที่ 3 วิทยากรสอนทอผ้าไหม จำนวน 1 คน	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมี 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ของ กลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม จำนวน 14 คน กลุ่มที่ 2 ผู้ต้องขัง (ผู้เรียน ใหม่) ของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม จำนวน 14 คน กลุ่มที่ 3 ผู้ ผู้อำนวยการฯ และเจ้าพนักงาน ราชทัณฑ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ ทำงานของกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้า ไหมทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 4 อาจารย์ ผู้สอน/วิทยากรผู้ให้ความรู้การทอ ผ้าไหมและทักษะการถ่ายทอด ความรู้ จำนวน 2 คน
วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	ใช้วิธีการเลือกใช้กลุ่มตัวอย่าง แบบมีจุดมุ่งหมาย หรือการเลือก แบบจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling)	ใช้วิธีการเลือกใช้กลุ่มตัวอย่าง แบบมีจุดมุ่งหมาย หรือการเลือก แบบจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling)
เครื่องมือที่ใช้รวบรวม ข้อมูล	แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง แบบคำถามสำหรับ การสนทนากลุ่ม แบบการสังเกต และแบบบันทึกกิจกรรม	แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง แบบคำถามสำหรับ การสนทนากลุ่ม แบบการสังเกต และแบบบันทึกกิจกรรม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

งานวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย	งานวิจัยระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพทอ ผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของทัศน สถานหญิงเชียงใหม่	งานวิจัยระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังให้ เป็นครูสอนการทอผ้าไหมแบบมี ส่วนร่วมของกลุ่มวิชาชีพทอผ้า ไหมทัศนสถานหญิงเชียงใหม่
การเก็บรวบรวมข้อมูล	การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการบันทึก กิจกรรม	การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการบันทึก กิจกรรม
การวิเคราะห์ข้อมูล	การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)	การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2. ข้อมูลปฐมภูมิ คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการฯ และเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ของทัศนสถานสถานหญิงเชียงใหม่ และเจ้าหน้าที่ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ และสนทนากลุ่มกับผู้ต้องขังกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบประเด็นองค์ความรู้ที่จะเรียบเรียง

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ยืนยันข้อมูล และเพิ่มเติมองค์ความรู้ โดยนักวิชาการและผู้ต้องขังกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมฯ ในฐานะนักวิจัยในพื้นที่ทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ที่ร่วมดำเนินงานวิจัยทั้งสองระยะ ร่วมกันประมวลข้อมูลจดบันทึกมาสรุปหลอมรวม เชื่อมโยงประเด็น เรียบเรียง และนำเสนอข้อมูลอีกครั้งโดยสนทนากลุ่มร่วมกันเพื่อยืนยันข้อมูล และเพิ่มเติมองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนองค์ความรู้เรื่อง “แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำและทัศนสถานหญิง” เพื่อสำหรับเป็นต้นแบบให้กับเรือนจำหรือทัศนสถานอื่นที่มีความสนใจการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมให้ผู้ต้องขังได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

แนวทางในการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม

ในการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมจำเป็นต้องมีองค์ประกอบหลาย ๆ ส่วน เพื่อให้สามารถจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพฯ ขึ้นได้ โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน ได้แก่

1. การจัดเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ และวัสดุในการทอผ้าไหม ซึ่งประกอบด้วยเส้นไหม เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการทอผ้าไหมในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การกรอไหม สาวไหม ขึ้นหัวม้วน และเข้าพันหวี เก็บตะกอเขาเหยียบ เขียนลาย คัดลาย เก็บตะกอดอก ทอผ้าบนกี่ทอผ้า ตกแต่งผืนผ้าไหม ควรมีเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ในการทอผ้าไหมครบ มีจำนวนเพียงพอกับผู้ต้องขังที่จะเรียน และมีคุณภาพได้มาตรฐาน พร้อมใช้งาน

2. การจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ สื่อที่ช่วยให้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้เรียนใหม่เข้าใจภาพรวมของกระบวนการทอผ้าไหมได้ง่ายขึ้น เช่น สื่อวีดิทัศน์ เอกสารสอนการทอผ้าไหม เป็นต้น

3. การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน แบ่งเป็น 3 หลักสูตร

หลักสูตรที่ 1 หลักสูตรเบื้องต้น สำหรับผู้ต้องขังที่ไม่มีประสบการณ์การทอผ้าไหม โดยเนื้อหาหลักสูตรมุ่งเน้นความรู้เบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับการทอผ้าบนกี่ ประกอบด้วย

3.1 ภาพรวมของกระบวนการทอผ้าไหม อธิบายให้เข้าใจว่าเริ่มอย่างไรจนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการบรรยาย

3.2 ความรู้เรื่องเส้นไหม ประเภทของเส้นไหม การรู้จักข้อมูลบนฉลากเส้นไหม

3.3 การกรอไหมพุ่ง สอนการกรอไหมใส่หลอดพลาสติกเพื่อใส่ในกระสวยพุ่ง

3.4 การทอผ้า สอนทอผ้าบนกี่ทอเพื่อให้ได้ผ้าไหมก่อนสอนในขั้นตอนอื่น ๆ จะทำให้ผู้ต้องขังได้เห็นผลงานของตนเอง เป็นกำลังใจสำหรับการเรียนรู้ในขั้นตอนอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งหากเริ่มตั้งแต่ต้นจนทอผ้าเสร็จ อาจทำให้ผู้ต้องขังท้อ ไม่อยากเรียนต่อ เพราะขั้นตอนเหล่านี้ต้องอาศัยระยะเวลาในการเรียน เป็นขั้นตอนที่ละเอียดและซับซ้อน

3.5 การตกแต่งผืนผ้า การสอนการตัดผ้าออกจากกี่ทอ เก็บริมผ้า เก็บเส้นไหมงอก

หลักสูตรที่ 2 หลักสูตรพัฒนาทักษะการทอผ้าไหม เป็นการสอนผู้ต้องขังที่มีความชำนาญในการกรอไหมและทอผ้าบนกี่ทอแล้ว ซึ่งการสอนในหลักสูตรนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังเรียนรู้และสร้างเสริมทักษะการทอผ้าไหมในทุกขั้นตอน ทำให้ผู้ต้องขังทำได้เองทุกขั้นตอน โดยเริ่มจากการออกแบบลายผ้าไหมบนกระดาษกราฟ สอนการกรอไหมยืน สอนสาวไหม สอนเข้าพันหวีและเข้าหัวม้วน สอนคัดลาย สอนเก็บตะกอเขาเหยียบ สอนเก็บตะกอดอก และทอผ้าบนกี่

หลักสูตรที่ 3 หลักสูตร Train of the Trainer สอนผู้ต้องขังที่มีความชำนาญให้เป็นครูสอนการทอผ้าไหมในเรือนจำหรือทัศนสถาน ซึ่งหลักสูตรนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดการพึ่งพาวิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้านจากภายนอก สร้างผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมจากรุ่นสู่รุ่น โดยเริ่มจากการสำรวจความต้องการ การพัฒนาทักษะทอผ้าไหมของผู้ต้องขังที่จะเป็นครูสอน วิทยากรสอนเพิ่มเติมทักษะและ

เทคนิคในแต่ละขั้นตอนตามความต้องการ วิทยากรด้านการถ่ายทอดความรู้สอนผู้ต้องขังเพื่อเตรียมตัวเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ต้องขังกลุ่มใหม่ และลงฝึกปฏิบัติเป็นครูสอนทอให้ผู้ต้องขังกลุ่มใหม่

4. การจัดหาผู้สอน/ วิทยากร /ปราชญ์ชาวบ้านสอนการทอผ้าไหม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) วิทยากรหลัก ที่จะสอนผู้ต้องขังในทุกขั้นตอนของการทอผ้าไหม เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการทอผ้าไหมเป็นอย่างดี มีทักษะของการถ่ายทอด สอนอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน มีความเต็มใจในการถ่ายทอด มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นกันเอง 2) วิทยากรเสริม ที่จะสอนเสริมในบางประเด็นที่ผู้ต้องขังสนใจ เช่น วิทยากรสอนการผสมสี วิทยากรให้ความรู้เรื่องมาตรฐานผ้าไหมตรานกยูง เป็นต้น

5. การเตรียมความพร้อมผู้เรียน ซึ่งหมายถึงผู้ต้องขังที่จะเรียนทอผ้าไหมควรเป็นผู้ต้องขังที่มีความสนใจการทอผ้าไหม มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีโทษจำคุกระยะยาวหรือเหลือโทษอีกหลายปี มีสภาพจิตใจพร้อมเรียนรู้ ไม่มีความกังวลใจเรื่องใด ๆ เช่น เรื่องคดีความ เรื่องครอบครัวภายนอก เป็นต้น

6. การกำหนดรูปแบบวิธีการสอนทอผ้าไหม เป็นการสอนกลุ่มเล็ก ประมาณ 10 – 15 คน มีรูปแบบการสอนแบบบรรยายให้เห็นความสำคัญของแต่ละขั้นตอน อธิบายถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ต้องใช้ สาธิตให้ผู้ต้องขังเห็นวิธีการทำ และให้ผู้ต้องขังลงมือปฏิบัติจริง

7. การจัดเตรียมสถานที่เรียน มีขนาดพื้นที่เพียงพอสำหรับการจัดวางเครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับการทอผ้าไหม เป็นสัดส่วนไม่วุ่นวาย

8. การประสานหน่วยงานภาคีเครือข่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้การสนับสนุนองค์ความรู้และขยายช่องทางการตลาด เช่น ร้านจำหน่ายผ้าไหมช่วยสนับสนุนงานจ้างทอผ้าไหม และเป็น ช่องทางการขายผ้าไหม ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ ช่วยสนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับ การทอผ้าไหม ช่องทางการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม และตรวจสอบให้การรับรองมาตรฐานผ้าไหมตรานกยูง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม

ในการที่จัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมให้ประสบความสำเร็จนั้น มีปัจจัยสำคัญหลายประการที่ต้องคำนึงถึง ประกอบด้วย 1) พัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ขายได้จริง ซึ่งทำให้ผู้ต้องขังเชื่อมั่นว่าถ้าทอเสร็จแล้วจะขายได้ และมั่นใจว่าอาชีพการทอผ้าไหมสามารถเลี้ยงตนเองได้ในอนาคต 2) ทัศนสถานและเรือนจำต้อง มีความชัดเจนในนโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม เช่น แนวทางการฝึกอบรม วิธีการขายผ้าไหม นโยบายการจ่ายปันผล เป็นต้น 3) ต้องมีพี่เลี้ยงที่คอยช่วยแก้ปัญหา การทอผ้าไหม ซึ่งอาจเป็นวิทยากรจากภายนอกหรือวิทยากรจากภายในเรือนจำหรือทัศนสถาน 4) จัดสรรเวลาให้มีความยืดหยุ่นในการเรียนทอผ้าไหม เนื่องจากผู้ต้องขังมีเวลาประมาณ 5 – 6 ชั่วโมงต่อวันเท่านั้นก่อนขึ้นเรือนนอน แต่มีหลายภารกิจที่ต้องทำ เช่น ออกห้องเยี่ยมญาติ ไปพบแพทย์ ถูกลงโทษ เข้าร่วมอบรมโครงการต่าง ๆ ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย บุคคลภายนอกเข้าศึกษาดูงานในโรงงาน เป็นต้น 5) สรรหาผู้ต้องขังที่มีความพร้อม เช่น กลุ่มผู้ต้องขังที่การพิจารณาคดีสิ้นสุดแล้ว

ไม่มีความกังวลเรื่องคดีความ 6) พัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เหมาะสม เช่น จัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วน การควบคุมเสียงดังรบกวน ทำให้เสียสมาธิ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำและทัศนสถาน ดังนี้

1) ผู้ปกครองโรงงานหรือเจ้าพนักงานที่ดูแลใกล้ชิดผู้ต้องขังกลุ่มนี้ต้องมีจิตวิทยาในการปกครองคน เนื่องจากการทอผ้าไหมเป็นงานละเอียด ซับซ้อน ใช้เวลานานในการเรียนรู้และฝึกฝนทักษะ ซึ่งต้องอาศัยจิตวิทยาในการโน้มน้าว กระตุ้น จูงใจและให้กำลังใจผู้ต้องขังอยู่เสมอ 2) ผู้ปกครองโรงงานหรือเจ้าพนักงานที่ดูแลใกล้ชิดต้องค้นคว้าหาความรู้ที่เป็นประโยชน์มาให้ผู้ต้องขังเพื่อพัฒนาการทอผ้าไหมให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากผู้ต้องขังไม่สามารถค้นคว้าหาข้อมูลเองได้ 3) ควรมีการสร้างแรงจูงใจในการทอผ้า เช่น จัดให้มีเงินปันผลจากการขายผ้าไหมหรืองานจ้าง จัดให้มีรางวัลในรูปตัวเงินหรือไม่ใช้ตัวเงิน (ของใช้ส่วนตัว) เป็นต้น 4) ผู้ต้องขังในกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมควรเป็นผู้ที่มีความสนใจการทอผ้าไหม ใจรักในงานทอผ้า ตั้งใจเรียนรู้ พร้อมเรียนรู้ และอดทน 5) ตลอดระยะเวลาการพัฒนาผู้ต้องขังตั้งแต่ทอผ้าไหมไม่เป็นจนกระทั่งสามารถเป็นครูสอนทอผ้าไหมให้กับผู้ต้องขังรุ่นต่อไปได้ อาจจะใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ปี ผลของความสำเร็จควรจะได้ผู้ต้องขังที่เป็นครูสอนทอผ้าไหมประจำแต่ละชั้นตอนอย่างน้อย 1 - 2 คน ควรต้องพัฒนาผู้ต้องขังขึ้นมาเป็นครูสอนทอผ้าไหมอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้ต้องขังมีโอกาสหันโทษย้ายการฝึกวิชาชีพ ย้ายไปเรือนจำอื่นที่ใกล้ภูมิลำเนาเดิม

ประโยชน์ที่เกิดกับผู้ต้องขัง อันได้แก่ 1) เกิดความภาคภูมิใจในตนเองว่าเขาสามารถทำได้ ภาคภูมิใจในผลงานที่เขามีส่วนสร้างสรรค์ เลือกสีเส้นไหมให้เกิดการผสมผสาน ถักทอเป็นผืนผ้าไหมที่งดงาม 2) เกิดสมาธิ ทำให้จิตใจของผู้ต้องขังจดจ่ออยู่กับการทอผ้าไหม เวลาในแต่ละวันผ่านไปอย่างรวดเร็ว 3) เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังในโรงงานทอผ้า ทำให้สนิทกันมากขึ้นเพราะต้องเข้าร่วมอบรมและช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยกัน 4) ได้เงินปันผลสำหรับซื้อของที่จำเป็นใช้ในภายในเรือนจำ หรือทัศนสถาน 5) ได้อาชีพติดตัวหลังพ้นโทษ เช่น รับจ้างทอผ้าไหม รับจ้างขึ้นหัวม้วน รับจ้างออกแบบลายผ้าไหม ทอและขายผ้าไหมเอง เป็นต้น 6) ได้รับความสนใจ และชื่นชมจากบุคคลภายนอกเข้ามาเยี่ยมเยือนโรงงานทอผ้าอยู่บ่อย ๆ มาชื่นชมผลงาน อดทนซื้อผ้าไหมที่ผู้ต้องขังทอ เปรียบเสมือนกำลังใจที่ส่งให้ผู้ต้องขัง

การอภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ คือ การถอดบทเรียนงานวิจัยให้ได้องค์ความรู้เรื่อง แนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจุดแข็ง/ภูมิปัญญาของกลุ่มฝึกวิชาชีพฯ อันเป็นประโยชน์ต่อเรือนจำหรือทัศนสถานหญิงอื่น สอดคล้องกับโครงการประสานพลังปัญญาเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มูลนิธิเพื่อพัฒนาการศึกษาไทย (2553 : 8-20) ได้กล่าวถึงประสบการณ์การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในโครงการประสานพลังปัญญาฯ ทำให้สรุปได้ว่า ควรจะเลือกกิจกรรมอะไรมาเป็นตัวเดินเรื่องของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรจะดำเนินการ

เพื่อให้ได้ความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ในชุมชน เพื่อจะได้มีความรู้สึกร่วมกันและเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้น เกณฑ์การเลือกกิจกรรมจะพิจารณากันว่าเรื่องใดเป็นจุดแข็ง เรื่องใดที่เป็นภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมที่ต้องการรักษาไว้ให้คงอยู่คู่ชุมชน และสอดคล้องกับ สุวรรณิ โพธิ์เศษ (2558 : 77-87) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าไหมของบ้านหัวฝาย ตำบลปอแดง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ที่ว่าแนวทางการพัฒนาให้กลุ่มอาชีพทอผ้าไหม มีความยั่งยืนควรพิจารณาถึงปัจจัยผู้นำกลุ่มอาชีพ งบประมาณ บุคลากร การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมการถ่ายทอดความรู้ของกลุ่มอาชีพ และปัจจัยด้านความเข้าใจของชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม ประกอบด้วยทัศนสถานและเงื่อนไขต้องมีความชัดเจนในนโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม เช่น แนวทางการฝึกอบรม วิธีการขายผ้าไหม นโยบายการจ่ายปันผล เป็นต้น รวมถึงการสรรหาผู้ต้องขังที่มีความพร้อม ซึ่งสอดคล้องกับ กรรณิการ์ ท่ามา (2557 : 164-170) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ : กรณีศึกษากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จักสานจากต้นกกบ้านห้วย ตำบลบ้านห้วย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จเกิดจากการมีผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการบริหารงานกลุ่มที่มีความรู้ มีวิสัยทัศน์ มีการประสานงานที่ดี สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนมีการประสานความร่วมมือ และสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2560 : 7) ที่กล่าวถึงแนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพต้องมีสิ่งบ่งชี้ความเข้มแข็งของกลุ่มว่าต้องมีสมาชิกที่มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อกัน มีแผนการดำเนินงาน และมีผลผลิตของกลุ่มที่เป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำและทัศนสถาน ได้กล่าวว่าควรมีการสร้างแรงจูงใจในการทอผ้า เช่น จัดให้มีเงินปันผลจากการขายผ้าไหมหรืองานจ้าง จัดให้มีรางวัลในรูปตัวเงินหรือไม่ใช่ตัวเงิน (ของใช้ส่วนตัว) เป็นต้น และผู้ต้องขังในกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม ควรเป็นผู้ที่มีความสนใจการทอผ้าไหม ใจรักในงานทอผ้า ตั้งใจเรียนรู้ พร้อมเรียนรู้ และอดทน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโครงการประสานพลังปัญญาเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มูลนิธิเพื่อพัฒนาการศึกษาไทย (2553 : 43-50) ที่กล่าวว่า เมื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้การเจริญเติบโต มีวิธีการช่วยให้เกิดความเจริญเติบโตได้โดยการสร้างแรงจูงใจ ทำให้คนมีแรงลุกขึ้นทำอะไรหลายอย่าง ที่แม้จะยากมาก ในการทำงานเป็นคณะผู้ที่เป็นผู้นำจะต้องเข้าใจวิธีสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกในกลุ่ม ในโครงการนี้ได้พบวิธีการหลากหลายที่อยากจะนำเสนอ จากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง แรงจูงใจอาจสร้างได้โดยวิธีการต่อไปนี้ 1) การให้รางวัล 2) การทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของ 3) การกระตุ้นความรักและผูกพันกับชุมชน 4) การทำให้เห็นประโยชน์เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับโครงการประสานพลังปัญญาเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มูลนิธิเพื่อพัฒนาการศึกษาไทย (2553 : 8-20) ได้กล่าวถึงประสบการณ์การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในโครงการประสานพลังปัญญาฯ ทำให้สรุปได้ว่า ควรเลือกเพื่อนร่วมงาน บุคคล

ในการตั้งศูนย์การเรียนรู้ คือ มีความเต็มใจ อย่าบังคับ อย่าขอร้อง อย่าใช้คำสั่งราชการ หากมีเวลาให้มอบหมายงานให้ทำ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การนำผลการวิจัยไปใช้ควรต้องพิจารณาความแตกต่างกันของสถานที่ควบคุมและกักขังผู้ต้องขังแต่ละประเภท เนื่องจากมีระยะเวลาคุมขังผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษสูงสุดแต่ละแห่งไม่เท่ากัน ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องของกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม ทั้งนี้บริบทพื้นที่งานวิจัยนี้ คือ ทัศนสถานหญิงเชียงใหม่เป็นสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังหญิงที่ต้องรับโทษจนถึงประหารชีวิต เป็นแห่งเดียวที่รับผู้ต้องขังหญิงที่ต้องรับโทษสูงสุดในภาคเหนือ ต่างจากเรือนจำประจำจังหวัดที่มีอำนาจคุมขังโทษจำคุกไม่เกิน 15 ปี ประกอบกับทัศนสถานหญิงเชียงใหม่มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุกนาน จนถึงตลอดชีวิตมาอยู่ในกลุ่มวิชาชีพนี้ ทำให้ผู้ต้องขังกลุ่มนี้มีเวลาเรียนรู้และฝึกทักษะการทอผ้าไหมได้นานอย่างต่อเนื่อง ผู้ต้องขังสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะให้กับผู้ต้องขังรุ่นต่อรุ่นต่อไปได้

2. หากเรือนจำหรือทัศนสถานใดต้องการเริ่มต้นกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมควรต้องมีพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยแก้ปัญหาการทอผ้าไหม ซึ่งอาจเป็นวิทยากรจากภายนอกหรือวิทยากรภายในเรือนจำหรือทัศนสถานฯ เพื่อเสริมความแข็งแกร่งในกระบวนการผลิต ทำให้ผู้ต้องขังมีทักษะความชำนาญในการทอผ้าไหมมากขึ้น สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ลดการพึ่งพิงวิทยากรจากภายนอก และท้ายที่สุดผู้ต้องขังมีอาชีพติดตัวเมื่อพ้นโทษ

3. เรือนจำหรือทัศนสถานฯ ควรมีการวางแผนอาชีพและเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษอย่างเป็นระบบ มีการวัดผลครบทั้งกระบวนการ ตั้งแต่แรกจับ ฝึกวิชาชีพ เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และเมื่อพ้นโทษไปจะได้ไม่ต้องกระทำความผิดซ้ำอีก

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบสถานที่ควบคุมและกักขังผู้ต้องขังแต่ละประเภทว่ามีแนวทางการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมเหมือนหรือแตกต่างจากการจัดตั้งกลุ่มฝึกวิชาชีพของทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ หรือไม่ อย่างไร

2. ควรศึกษาแนวทางการวางแผนอาชีพทอผ้าไหมและเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษอย่างเป็นระบบ มีการวัดผลครบทั้งกระบวนการ ตั้งแต่แรกจับ ฝึกวิชาชีพ เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เมื่อพ้นโทษไปจะได้ไม่ต้องกระทำความผิดซ้ำอีก

รายการอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. (2560). *แนวทางการจัดตั้งและการพัฒนา กลุ่มอาชีพ*. กรุงเทพฯ: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรรณิการ์ ท่ามา. (2557). *แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ : กรณีศึกษากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จักสานต้นกก บ้านหว่า ตำบลบ้านหว่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. ในการประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557 “Rethink : Social Development for Sustainability in ASEAN Community” 11-13 มิถุนายน 2557 ณ เซ็นทารา โฮเต็ล แอนด์ คอนเวนชันเซ็นเตอร์ จังหวัดขอนแก่น (หน้า 164 – 170). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- จันทร์จิตร เอียรศิริ, นรพรรณ โพธิ์พฤษ, ศิริอมร กาวีระ และ คนอื่น ๆ (2563). *แนวทางการพัฒนา ผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนการทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของท้นทสถานหญิงเชียงใหม่. วารสาร ปัญญาวิวัฒน์, 12 (2), 254 - 269.*
- จันทร์จิตร เอียรศิริ, ศิริอมร กาวีระ, นรพรรณ โพธิ์พฤษ และ คนอื่น ๆ. (2560). *การพัฒนาหลักสูตร วิชาชีพ ทอผ้าไหมของท้นทสถานหญิงเชียงใหม่. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 11 (3), 211 – 225.*
- จันทร์จิตร เอียรศิริ และคณะ. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของท้นท สถานหญิงเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).*
- จันทร์จิตร เอียรศิริ และคณะ. (2562). *แนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนการทอผ้าไหมแบบมี ส่วนร่วมของท้นทสถานหญิงเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.).*
- มูลนิธิเพื่อพัฒนาการศึกษาไทย โครงการประสานพลังปัญญาเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. (2553). *คู่มือการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการประสานพลังปัญญาเพื่อพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน มูลนิธิเพื่อพัฒนาการศึกษาไทย.*
- ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เชียงใหม่. (2559). *โครงการ ทอผ้าไหมในท้นทสถานหญิงเชียงใหม่ภายใต้โครงการคืนคนดีสู่สังคม. (แผ่นพับ). เชียงใหม่: ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เชียงใหม่.*
- สุวรรณี โพธิ์เศษ. (2558). *แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าไหมของบ้านห้วยฝาย ตำบลปอแดง อำเภอ ชนบท จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 10 (34), 77-87.*